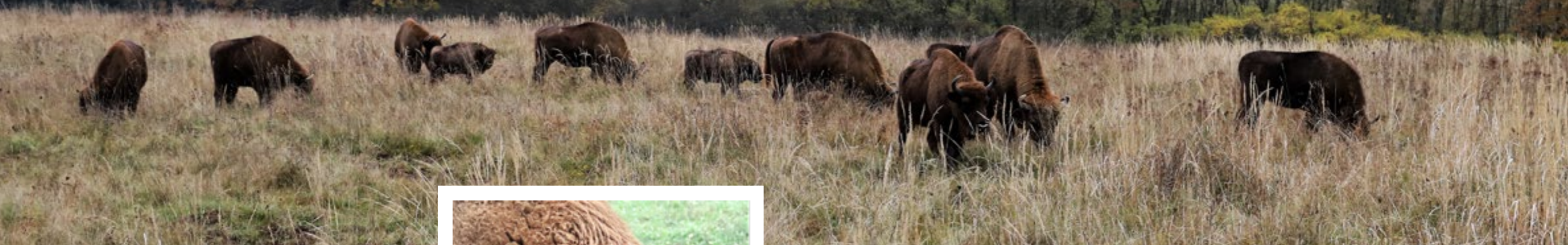

Nagy visszatérők

EURÓPAI BÖLÉNYEK
AZ ŐRSÉGI NEMZETI PARKBAN

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság 2017 nyarán európai bölényeket telepített szalafői bemutatóterületére, majd 2019 júniusában az állatok egy részének áthelyezésével létrehozta a Kondorfa Hegy-völgy Vadon Területet és annak bölényállományát. De honnan az ötlet, és milyen okból kezdett bölényekkel foglalkozni az igazgatóság?

Az európai bölény (*Bison bonasus*) a jelenkor legnagyobb testű szárazföldi emlőse Európában. A szabad természetből a XX. század első felében az ember kipusztította, állatkertekben élő példányaira alapozott szaporítását követően azonban világállománya mára elérte a tízezer példányt, amelyből kb. hétezer teljesen szabadon, kerítések nélkül él tíz európai ország mintegy 50 területén. Hazánkban nyolc helyszínen (állatkertek, vadsparkok, vadaskertek, vadonterületek) 73 egyed található belőle.

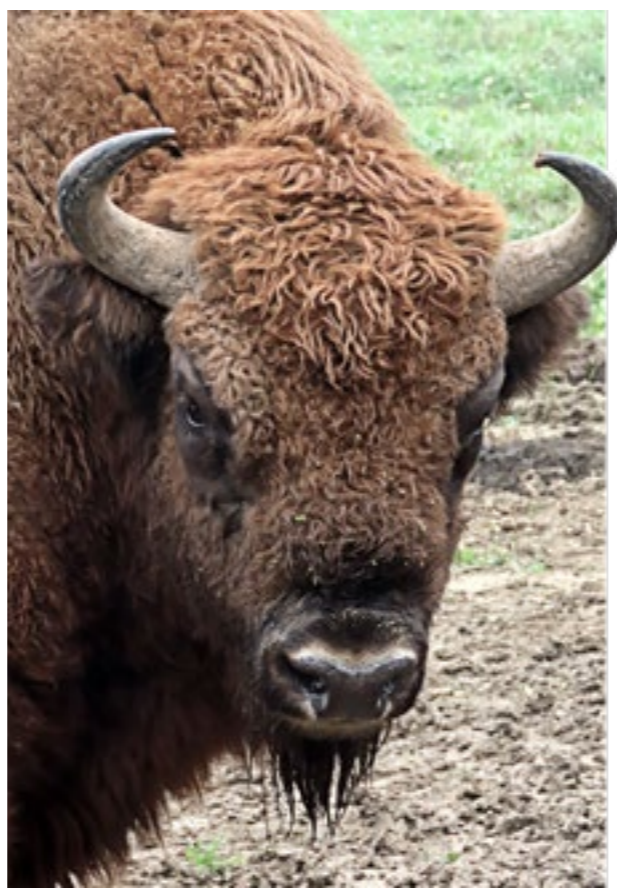
VISSZATELEPÍTÉS, ÉLŐHELYKEZELÉS VAGY TURISZTIKAI ATTRAKCIÓ?

Élőhelykezelés céljából történő visszatelepítés, ami egyben turisztikai attrakció is – így foglalható össze tömören a bölények Őrségben való megjelenése.

Az Őrségi Nemzeti Park területe már legalább egy évezrede jelentős emberi befolyás alatt áll. Jelenkori természeti képe, a rétek és szántók mozaikjaival tarkított erdős vidék az emberi tájhasználat, a sajátos őrségi erdő- és mezőgazdálkodás következménye. Egy nemzeti parkban azonban egyre inkább szük-

A bölény szarva veszélyesebb szerszám még a gímszarvas agancsánál is. Akár egymást, akár a ragadozókat könnyedén szarvukra kapják jellegzetes, „kanyarító” fejmozdulatukkal, aminek komoly sérülés a vége.

Fotó: Kovács Zsolt

ség van olyan nagy kiterjedésű, összetett, több élőhelyet, gypet, erdőt magába foglaló részekre is, ahol egyáltalán nincs emberi beavatkozás, és ahol lehetőség szerint a természet minden alkotóeleme jelen van, beleértve a korábban kipusztított állatokat is.

A beavatkozásmentes övezet megvalósítása érdekében több mint egy évtizeddel ezelőtt a nemzeti park vezetése úgy döntött, hogy létrehoz egy va-

donterületet, és arra visszatelepíti az egykor itt is élt európai bölényt. Az elmúlt évek során az igazgatóság megvásárolta, majd bekerítette a Kondorfa község határában található ún. Hegy-völgy területét.

A fejlesztéssel párhuzamosan az igazgatóság európai bölényeket szerzett be, amelyeket Szalafőn, az Őrségi Népi Műemlékegyüttes mögött kialakított bemutatóterületen helyezett el. Az állatok rövid idő alatt az Őrség legizgalmasabb látnivalóivá váltak. Szinte napra pontosan két évvel Szalafőre érkezésük után 2019. június végén, egy nagyszabású akció keretei között, a bölényteheneket és egy bikát átszállítottuk a vadonterületre. Az állomány mára tizennyolc példányt számlál, amik önállóan élnek életüket, és egyben a rágásuk, taposásuk alakítja a vadont. Egy olyan természetes rendszer jött ezzel létre, amely önmagát szabályozva működik, lehetőséget adva számtalan élőlénynek a megtelepedésre, a szakembereknek pedig a folyamatok tanulmányozására.

NÉHÁNY HÓNAP UTÁN SOK-SOK ÉRDEKES MEGFIGYELÉS

Az állatok még alig pár hónapja tartózkodtak a területen, megfigyelésük azonban már ennyi idő alatt is érdekesebbnél érdekesebb eredményeket szolgáltatott. A bölények által lakott terület kökény alkotta cserjéseiben, erdőszegélyeiben szórványosan vad, illetve kivadult almafák is állnak. A bölények, érkezésüket követően, rövid időn belül bejárták az egész területet. Intenzíven kezdték fogyasztani az ott talált fákat és cserjéket, különösen a kökény kérgét és hajtásait. Ezt a cserjét rendkívüli szúróssága miatt más vadfajok nem kedvelik, ezért idővel áthatolhatatlan, ún. töviskes cserjebozót tud képezni. Ilyen tövi-

A napi 30-35 kg takarmány elfogyasztásához a bölényeknek szinte egész nap táplálkozniuk kell. A fűfélék főként júniusban, a télen is zöld sások januárban a legkelendőbbek számukra. Mintegy 40 százalékban fogyasztanak fás szárú növényeket, az Őrségben legnagyobb mennyiségben februárban kökényt és gyertyánt.

Fotó: Németh Csaba - Őrségi NPI

ses vette körül eddig a terület almafáit is. A bölények azonnal megtalálták az almafákat, és rágó, zúzó, taposó munkájukkal kiszabadították őket a kökény fogságából. A fák földre hulló termése így hozzáférhetővé vált számukra. A nemzeti park szakemberei mozgásérzékelővel működő kameracsapdát helyeztek ki a jelenség megfigyelésére. A kamera meglepő felvételeket készített. Azon túl, hogy a bölények a frissen lehullott termés elfogyasztása céljából naponta legalább kétszer meglátogatták almafájukat, a felvételeken az almához eddig hozzá nem férő gímszarvas és vaddisznó, egyébként általánosan ismert, almafogyasztása is megfigyelhető. Jelenlétüket az teszi különlegessé, hogy az események egy, a két métert meghaladó magasságú elektromos kerítés mögött zajlottak, ahonnan ők elvileg ki voltak zárva. ➤

Névjegy

Az európai bölénybikák 6-800, a tehének 3-400 kg-os testtömegűek, marmagasságuk 180 cm körül alakul. Csoportban élő állatok, a nőtények 9 hónap vemhesség után hozzák világra borjukat. A szarvasmarhafélékhez tartozó növényevő állatok, napjainkban elsősorban erdei környezetben élnek, ahova vélhetően az utolsó jégkorszakot követően a nyílt, füves területek csökkenésével párhuzamosan, az emberi civilizáció nyomására húzódtak vissza. Táplálkozásukban fontos szerepet játszanak a fás szárú növények: fogyasztják a fák és a cserjék hajtását, levelét, rügyét, kérgét és alkalmanként gyökerét is. A bölények élettevékenységeik révén nagy befolyással bírnak az őket körülvevő táj alakulására: rágásuk, taposásuk eredményeként a zárt erdők mozaikossá válnak.

Még ennél is érdekesebbek azonban azok a felvételek, ahol vörös róka és erdei fülesbagoly keresgél az almafa alatt. A róka szintén ismert gyümölcsfogyasztó, és ugyan a bagoly rágcsáló kisemlősökre vadászik, a pockok, egerek viszont szintén gyümölcskedvelők. Az almafák alatt, az alma érésének idején jóval több kisemlős fordul meg, mint másutt, így ott a velük táplálkozó ragadozók is könnyebben

Elléshez a tehén félre vonul a csordától, majd a borjú születését követően pár órán belül odavezeti kicsinyét a többiekhez, akik megszagolják és elfogadják.

Fotó: Németh Csaba - Őrségi NPI

jutnak zsákmányhoz. A bölények tehát azzal, hogy régi-új állatfajként megjelentek a területen, azonnal szerephez jutottak az életközösségben: olyan táplálékforrást tártak fel, amely nélkülük nem volt hasznosítható a többi vad számára, beavatkozásukkal pedig ragadozó állatfajok táplálkozási lehetőségét is javították.

A bölények, az almafák és a baglyok Őrségi Nemzeti Parkban dokumentált kapcsolata példa az élővilág táplálkozási, ún. trofikus hálózataiban kaskád néven ismert hatásra. Rávilágít arra, hogy az élőlények között nem kizárólag a közismert ragadozó-zsákmány kapcsolatok léteznek. Túl ezeken egy-egy állat táplálkozási viselkedése messze ható következményekkel lehet más, vele közvetlen kapcsolatban nem is lévő élőlények állományainak alakulására.

HOGYAN TOVÁBB BÖLÉNYES VADON?

Egy vadonterület létrehozásában, bár a leglátványosabb, ám mégis csupán az első lépés, amikor elkészül az infrastruktúra, és megérkeznek az állatok. A jövőt ezt követően a kevésbé nagyszabású, ám annál fontosabb hétköznapiak jelentik. Kiderül például, hogy a kerítésrendszer áramellátását és a vízellátást tovább kell fejleszteni, praktikus, ha az állatok kapnak kiegészítő takarmányt is, és még sok megoldandó „apróság”. Ezeket túljutva a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése érdekében Csehországból és Németországból fogadtunk be állatokat, amikkel kapcsolatban a beilleszkedés kritikus pontjairól szereztünk fontos ismereteket. További terveink között szerepel a vadonterület bővítése, amelyhez újabb térségeket kell megvásárolni, illetve bekeríteni.

A Vadon Terület bikája egész éven át együtt jár a tehén csapattal. Korábbi borjai között már növekednek riválisai, akikkel előbb-utóbb meg kell küzdenie. Amíg ő az úr, addig az ivaréretté váló fiatalabb bikák külön csapatba fognak kényszerülni.

Fotó: Németh Csaba - Őrségi NPI

Addig is kutatásokat indítottunk a bölények szezonális táplálékválasztása, a trágyájukban élő rovargyűttestek, illetve a vadonterület növény- és madárközösségeinek (bölényekhez kötődő) szerkezetbeli változásának nyomon követésére, hiszen a világ számunkra, emberek számára megőrzendő élhetősége azon is múlik, megértjük-e ezeket a nemzeti parkokban, védett területeken még tanulmányozható összefüggéseket, és sikerül-e segítségükkel környezetünk tönkretett részeit helyreállítanunk. Ebben nyújtanak segítséget az Őrségi Nemzeti Parkban élő európai bölények is.

DR. NÉMETH CSABA
általános igazgatóhelyettes, Őrségi Nemzeti Park
Igazgatóság

Gyeppek és erdők mozaikja: a Hegy-völgy Vadon Terület

Az Őrségi tájat jól reprezentáló, három dombhátat és két völgyet magába foglaló Vadon Terület kilencven hektár nagyságú, döntően gyepes, kisebb részben parlagokból, erdőfoltokból és cserjésekkel áll. A terület gyepjei mind parlageredetűek, de nagy részük már teljesen regenerálódott, jó természetességű. Természetvédelmi szempontból legértékesebb élőhelyei a mezofil és száraz gyeppek, melyek még kezelés nélkül is fajgazdagok. A fás élőhelyeket egy vízmosásban lévő gyertyános-tölgyes folton túl egy erdőfenyves, égerliget és néhány kisebb akácós képviseli. Ezek döntően középkorú állományok, melyeket egykor telekhatárra vagy vízmosásba telepítettek. Állományaikban az akác mellett a gyertyános-tölgyes elemek is szerephez jutnak.